

E kiadvány rövid összefoglalója Kamil Idris, a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) főigazgatója „A szellemi tulajdon mint a gazdasági növekedés motorja” címmel megjelent művének.

A kiadvány teljes szövege angol nyelven beszerezhető keményfedelű könyv formájában vagy CD-ROM-on a WIPO-tól a következő címen, vagy megrendelhető a világszervezet elektronikus könyvesboltjánál (www.wipo.int/ebookshop).

World Intellectual Property Organization (WIPO)
34 chemin des Colombettes
PO Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland
Telephone: +41 22 338 91 11
e-mail: wipo.mail@wipo.int

www.wipo.int

E magyar nyelvű összefoglaló a szerzői jog jogosultja, a WIPO által rendelkezésre bocsátott kiadvány alapján készült. A WIPO titkársága nem vállal felelősséget az eredeti kiadvány magyar nyelvre történő fordítása és az e nyelven történő kiadása tekintetében. A magyar nyelvű összefoglaló megrendelhető a Magyar Szabadalmi Hivataltól a következő címen:

1054 Budapest, Garibaldi utca 2.
Levélcím: 1370 Budapest, Pf. 552
Központi telefon: (1) 312 4400, Fax: (1) 331 2596
E-mail: mszh@hpo.hu

WIPO-kiadvány száma: 888.1 (magyar nyelven)
WIPO ISBN 92-805-1478-4
HU ISBN 963 9157 41 4
2005. december – 1. kiadás

A SZELLEMI TULAJDON MINT A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS MOTORJA

Kamil Idris

ÖSSZEFOGLALÓ

SZELLEMI
TULAJDON
VILÁGSZERVEZETE

A SZELLEMI TULAJDON MINT A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS MOTORJA

BEVEZETÉS

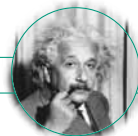
A „szellemi tulajdon” manapság egyre gyakrabban használt, ám még kevésbé értett kifejezés. Sok ember számára a „szellemi tulajdon” továbbra is egy olyan ködös jogi fogalomnak tűnik, amelynek csekély a jelentősége a mindennapi életben.

A *szellemi tulajdon mint a gazdasági növekedés motorja* című mű megkíséreli eloszlatni a ködöt a „szellemi tulajdon” fogalmáról és megmagyarázni a témával összefüggésben felmerülő „miért”-eket és „hogyan” -okat, ellentétben számos más, a szellemi tulajdonnal kapcsolatos értekezéssel, amelyek annak mibenlétére összpontosítanak. A tanulmány üzenete az, hogy **a szellemi tulajdon a gazdasági fejlődésnek és a jólét megteremtésének „motorja”, amelynek kihasználtsági foka egyik országban sem, különösen a fejlődő világban még nem érte el a kívánt szintet.**

Ez egy gyakorlati útmutató az olyan immateriális javak – úgymint tudás, információ, alkotókészség és találmányosság – használatához, amelyek a működőképes gazdaság és a szociális jólét hajtóerőiként egyre gyorsuló ütemben váltják fel a hagyományos anyagi javakat, mint amilyen például a termőföld, a fizikai munkaerő vagy a tőke.

ALKOTÓKÉSZSÉG ÉS INNOVÁCIÓ – EGYETEMES TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK

„A képzelet fontosabb, mint a tudás.” Albert Einstein

Kiindulópontnak tekinthető Albert Einstein felfogása a képzelet elsődlegességéről a tudással szemben, mivel a szellemi tulajdon a képzelőerőn alapul. Einstein megértette, hogy a személyes, kulturális és gazdasági haladás forrása az a képesség, hogy a felhalmozódott ismeretek magaslatáról ellássunk az újabb felfedezések horizontjáig.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) azt vallja, hogy a szellemi tulajdon valamennyi nemzet történelmében ősidőktől fogva jelen van, jelentősége minden kultúrában kiemelkedő, és hozzájárult a társadalmak fejlődéséhez.

Az 1860-as években született jelentős afro-amerikai vegyész és feltaláló, George Washington Carver rádöbbsent ennek az üzenetnek az igazára.

Carver a vetésforgó olyan módjait találta fel, amelyek lehetővé tették a termőföldben lévő tápanyag megőrzését, valamint százsámra fedezte fel a termények újabb felhasználási lehetőségeit, például az Amerikai Egyesült Államok farmerei számára új piacokat teremtő földimogyoró esetében. Megértette, hogy az alkotókészségben és az innovációban rejlő erőnek a művészi kifejezésre vagy a gyakorlati problémák megoldására történő átvitele nem egy adott ország vagy nép hitbizománya, hanem **bárki számára korlátlan lehetőségek forrása.**

A szellemi tulajdon formájában megtestesült erő kihasználása gazdagítja az egyes emberek életét és a nemzetek jövődjét anyagi, kulturális és társadalmi értelemben egyaránt.

A SZELLEMI TULAJDON KIALAKULÁSA

A Gutenberg Múzeum (Mainz) engedélyével

A szellemi tulajdon rendszerének bölcsőjeként a reneszánsz Észak-Itáliát tartják számon, e fogalom nem új tehát. Egy 1474-ben kelt velencei törvény tett először szisztematikus kísérletet arra, hogy a találmányokat oltalomban részesítse szabadság formájában, ami az egyénnek kizárólagos jogot biztosított. Ugyanebben a században a Johannes Gutenberg által az 1440-es években feltalált nyomdagép és cserélhető betűk jelentősen hozzájárultak a világ első szerzői jogi rendszerének megszületéséhez.

A XIX. század végén az invenciózus termelési módszerek elősegítették a tömegtermelés fellendülését, amelyhez olyan jelenségek társultak, mint a városok növekedése, a vasúthálózatok bővülése, a tőkebefektetés, valamint a tengerentúli kereskedelem intenzívebbé válása. Az iparosítás újabb formái, az erőteljesebben központosított kormányok megjelenése és az erősödő nacionalizmus **sok országban az első modern, szellemi tulajdonra vonatkozó törvények megalkotásához vezetett.**

A szellemi tulajdon nemzetközi rendszere szintén ebben az időben kezdett meggyökeresedni a szellemi tulajdonra vonatkozó két alapszerződéssel: az ipari tulajdon oltalmára 1883-ban létesült Párizsi Egyezményvel, valamint az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. évi Berni Egyezményvel.

A szellemi tulajdon történetét mindvégig meghatározó előfeltevés az volt, hogy az alkotói művekhez és a találmányokhoz kapcsolódó elismerés és jutalmazás további találmányok létrehozására és alkotómunkára ösztönöz, ami viszont elősegíti a gazdasági növekedést. A „probléma → tudás → képzelet → innováció → szellemi tulajdon → megoldás” folytonossága a továbbfejlesztett termékek és új technológiák formájában a gazdasági fejlődés számára továbbra is komoly hajtóerőnek bizonyul.

A KÖZGAZDASÁGTAN ÉS A SZELLEMI TULAJDON

Hosszú éveken keresztül a közgazdászok arra keresték a választ, hogy miért növekednek gyorsan egyes gazdaságok, miközben mások lemaradnak, más szóval: egyes országok miért gazdagok, és mások miért nem. Általánosan elfogadott tény, hogy a tudásnak és az innovációnak a jelenlegi gazdasági növekedésben jelentős a szerepe. A neves közgazdász, Paul Romer szerint a gazdasági növekedés tényleges hajtóereje a tudás felhalmozása. Elmélete szerint egy ország gazdasági növekedésének előmozdítása érdekében a gazdaságpolitikának elő kell segítenie az új kutatásokba és fejlesztésekbe (a K+F-be) való befektetéseket, valamint támogatnia kell a humántőke fejlesztését célzó programokat.

Ez érhető tetten az egyes országok 1990-es években elért gazdasági növekedésében. A tudás rendkívül gyors gyarapodása – ideértve az új technológiák megjelenését – a **szellemi tulajdonnal kapcsolatos politikában változásokat és a tudástőkét hasznosító új vezetési gyakorlatot eredményezett.**

A világkereskedelem kilencvenes évek elején kialakuló új modelljének és a szellemi tulajdon növekvő jelentőségének egyik következménye e két tényező tudatos összekapcsolása volt. Számos fejlett állam kereskedelmi szankciókat alkalmazott annak érdekében, hogy megfékezze a szellemitulajdon-jogok külföldi megsértését. Többek között ez vezetett el a TRIPS-egyezményhez (a szellemitulajdon-jogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló egyezményhez), amely egyike az uruguayi forduló multilaterális kereskedelmi tárgyalásainak eredményeként létrehozott Kereskedelmi Világszervezet (WTO) egyezményeinek.

A kilencvenes években az erőteljesen fejlődő gazdaságok egyre több döntéshozója ismerte fel, hogy a szellemi tulajdon rendszere jelentős szerepet tölt be a K+F területére irányuló magánbefektetések ösztönzésében, különösen az ipar és a tudomány területén. Számos tanulmány szerint egy jól működő szellemitulajdon-védelmi rendszer kulcsfontosságú tényező a közvetlen külföldi tőkebefekte-

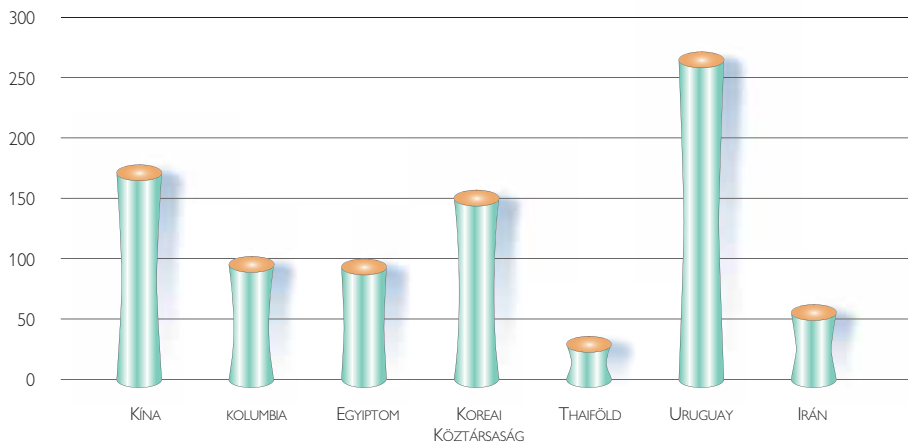

tés (foreign direct investment, FDI) ösztönzésében. A közvetlen külföldi tőkebefektetés szintjének egyenletes növekedése egyértelműen érzékelhető volt például Indiában azt követően, hogy szabadalmi és védjegyreformot hajtottak végre a kilencvenes évek első felében. Még ennél is kiugróbb volt a fejlődés Brazíliában, ahol a közvetlen külföldi tőkebefektetés szintje látványosan megnőtt (1995-ben 4,4 milliárd USD-ről 2000-ben 32,8 milliárd USD-re) azt követően, hogy 1996-ban új iparjogvédelmi szabályozást vezettek be.

A cégek hajlandósága találmányaik szabadalmaztatására szintén erősödött világszerte, ami különösen jól megfigyelhető Japánban, az Amerikai Egyesült Államokban és Európában. Japánban 95 évet vett igénybe az első egymillió szabadalom megadása, míg ezt követően ugyanennyi szabadalom megadására már csak 15 évet kellett várni. A fejlődő államokban szintén növekszik a szabadalmi bejelentések száma (lásd: , amely az egyes fejlődő országok nemzeti hivatalaihoz benyújtott szabadalmi bejelentések számát mutatja).

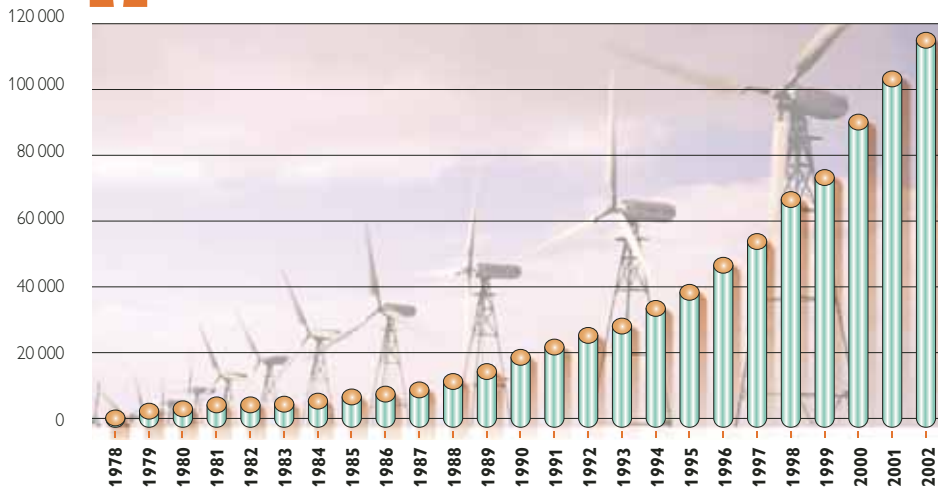
AZ EGYES FEJLŐDŐ ORSZÁGOKBAN BENYÚJTOTT ÖSSZES SZABADALMI BEJELENTÉS (SZÁZALÉKOS NÖVEKEDÉS 1994–2000)

A folyamat hasonlósága nyilvánvaló a WIPO égisze alatt működő Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) alapján benyújtott nemzetközi szabadalmi bejelentések száma tekintetében: 18 évet vett igénybe, amíg a benyújtott szabadalmi bejelentések száma elérte a 250 ezret, ám a bejelentések száma ezt követően már 4 év alatt megkétszereződött (lásd: Ω).

PCT-BEJELENTÉSEK

A PCT egyszerűsíti a nemzetközi szabadalmi oltalom megszerzését, és csökkenti annak költségeit, valamint a köz számára megkönnyíti a találmányokkal kapcsolatos műszaki információkhoz való hozzáférést. Az, aki e szerződés alapján nemzetközi szabadalmi bejelentést tesz, a 128 tagállam (2005. októberi adat) bármelyikében vagy mindegyikében egyidejűleg igényelhet oltalmat a találmányra.

SZELLEMI JAVAK ÉS VÁLLALATI ÉRTÉK

A szellemi vagyon a vállalatok fennmaradása és jövőbeni teljesítménye szempontjából egyre inkább meghatározó tényező. Az Amerikai Egyesült Államokban 1982-ben a társasági vagyon közel 62%-át a tárgyi eszközök képezték, a 2000. évre azonban ezek aránya 30%-ra csökkent. Európában az 1990-es évek elején az immateriális javak aránya meghaladta az összvagyon egyharmadát, Hollandiában pedig már 1992-ben valamennyi állami és magánbefektetés összértékének több mint 35%-át tette ki.

Egy közelmúltban végzett vizsgálat szerint **a vállalat értékének átlagosan 40%-át adó immateriális javak egyáltalán nem jelennek meg az éves mérlegben.**

Ebből eredően a szellemi tulajdont sokszor a „rejtett érték” elnevezéssel illetik; tény, hogy akár rejtettek, akár kifejezetten kimutathatók, a szabadalmak, a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok, a védjegyek, a földrajzi árujelzők és az üzleti titkok a vállalat értékében meghatározó tényezők.

A SZELLEMI JAVAK SZEREPE A KERESKEDELMI ÜGYLETEKBEN

Egyre inkább teret nyer az a felismerés, hogy **a szellemi tulajdon az egyik legértékesebb – vagy gyakran a legértékesebb – vagyontárgy a kereskedelmi ügyletekben,** legyen szó licencszerződésekről, gyártási, beszerzési vagy forgalmazási szerződésekről, vagy akár vállalategyesülésekről, illetve -felvásárlásokról. A szabadalmazott találmányok, a szerzői jog által védett művek vagy a védjegyek hasznosítására, illetve használatára adott engedélyek gyakran kapcsolódnak össze know-how átadásával képzés formájában, és egyre meghatározóbb részét adják az említett ügyleteknek. Egyre kevésbé igazolódik az az elképzelés, hogy a szellemi tulajdon-védelmi rendszer biztosította kizárólagos jogokat a piaci versenytársak kizárásával gyakorolják: valójában a szellemi tulajdont ugyanolyan mértékben használják termékek és technológiák hasznosításának engedélyezésére, mint amennyire másokat eltiltanak ezek hasznosításától. Az ilyen engedélyek licencdíjak címén bevételt biztosítanak a szellemi tulajdon-jog jogosultjának, az adott termékeket és technológiákat pedig olyan licencvevő számára teszik hozzáférhetővé, akinek erre máskülönben nem lenne lehetősége. Az ilyen ügyletekben a licencvevők jogot is szerezhetnek fejlesztések vagy az ilyen ügyletekből származó további alkotások létrehozására, valamint saját szellemi vagyontárgy kifejlesztésére, amelyre vonatkozóan keresztenedélyt vagy mások számára engedélyt adhatnak. Ez a feltalálói és üzleti tevékenység igen hatékony körforgását alakítja ki.

A PricewaterhouseCoopers által 1999-ben kiadott jelentés szerint a hasznosítási engedélyek világpiaca 100 milliárd USD összbevételt hozott, ami jól mutatja a szellemi tőke gazdasági jelentőségét napjainkban.

A KORSZERŰ SZELLEMITULAJDON-KEZELÉS ÉS AZ ÚJ GAZDASÁG

Gazdasági jelentőségének fokozódó felismerése eredményeképpen a szellemi tulajdon egyre fontosabb elemét képezi a vállalat üzleti irányításának. A szellemi tulajdon kezelésével megbízottak elősegítik a kiterjedt vállalati szellemi tulajdoni portfólió összeállítását a vállalatfelvásárlásokban, a vegyesvállalatokban, a kutatás-fejlesztési megállapodásokban és a hasznosítási szerződésekben történő felhasználás céljából, ahhoz hasonlóan, ahogyan a termékmenedzserek is közreműködnek a termékportfólió létrehozásában. E szellemi tulajdoni portfóliókat stratégiai szemlélettel alakítják ki, olyan klasztereket megcélózva, amelyek a termék- és technológiai piacon, valamint a keresztengedélyezés lehetőségén alapulnak.

A vállalatok szövetségeket kötnek egymással annak érdekében, hogy növeljék szellemi vagyonuk értékét, valamint kölcsönös versenyelőnyökre tehetnek szert a keresztengedélyek révén.

Az ilyen jellegű szövetségek lényegesen nagyobb súlyt kölcsönöznek a vállalatoknak műszaki szakterületükön, vagy módot adnak számukra, hogy saját szakterületükön a műszaki szabványokat meghatározzák.

SZABADALMAK

Egy új és hasznosítható megoldás oltalmát biztosító szabadalom a feltalálónak időleges védelmet nyújt a piaci versenyben. E védelem ugyan csak a szabadalmi igénypontok által szabatosan meghatározottakra szorítkozik, azonban évekre szóló, erős és tartós védelmet jelent. A szabadalmi rendszer előfeltevése alapján ez a védelem, illetve az abból következő versenyelőny ösztönző erővel hat a feltalálói tevékenységre, mivel a feltalálók tisztában vannak azzal, hogy találmányukért anyagi jutalomban részesülhetnek.

A szabadalmi rendszer a technológiai és az üzleti versenyt is előmozdítja, mivel a szabadalom jogosultjai kötelesek feltárni találmányuk részleteit annak fejében, hogy meghatározott időtartamra kizárólagos jogot kapnak találmányuk hasznosítására. Végeredményben mind ők, mind pedig versenytársaik versenyeznek azért, hogy továbbfejlesszék e találmányokat, és felhasználják a technológiát újabb találmányok létrehozására (lásd:)

A TOYOTA KÍSÉRLETE

Sakichi Toyota 1896-ban szabadalmat kapott a gépi meghajtású szövőszék egyik változatára, amely hasonlított az Európában korábban használt gépekre. Tizenhárom évvel később Sakichi feltalálta az automata szövőszéket, és további szabadalmakat szerzett a találmány kiegészítésére és finomítására. A G típusú Toyota automata szövőszéket 1924-ben dobták piacra, és Kiichiro Toyota, Sakichi fia fontos szerződést kötött a Platt Brother's & Co. céggel a termék gyártására és forgalmazására. A Platt Brother's 100 ezer GBP-t fizetett a Toyotának (ami a jelenlegi árfolyam alapján 25 millió USD-nek felel meg) az automata szövőszék kizárólagos gyártási és forgalmazási jogáért az Amerikai Egyesült Államokon, Kínán és Japánon kívüli bármely más ország területére kiterjedően. A Toyota úgy döntött, hogy a 100 ezer GBP-t egy gépjárműgyártó cég induló tőkéjeként használja fel, és ebből az összegből finanszírozza a szükséges kutatást és fejlesztést.

Forrás: Tadashi Ishii, „Az ipari fejlődés Japánban és a szabadalmi rendszer szerepe: esettanulmány a Toyota cégről” (konferencia-előadás, 2000. október, Washington University, St. Louis, Missouri)

A SZABADALMAK ELŐMOZDÍTJÁK A GAZDASÁGI FEJLŐDÉST

Számtalan könyvet lehetne írni arról, hogy a szabadalmak miként mozdítják elő a gazdasági fejlődést, azonban az itt következő bekezdések – tények és példák útján – csupán arra tesznek kísérletet, hogy leszűrjék e folyamat működésének lényegét. A szabadalmak alapvetően négyféleképpen működhetnek közre a gazdasági fejlődés előmozdításában:

- a szabadalmi információ megkönnyíti a technológiaátadást és a befektetéseket;
 - a szabadalmak ösztönzik a kutatás-fejlesztést az egyetemeken és a kutatóintézetekben;
 - a szabadalmak az új technológiák és üzleti vállalkozások katalizátoraiként hatnak; és
 - a vállalkozások felhalmozzák és felhasználják a szabadalmakat a hasznosítás, a vegyesvállalatok létrehozása és más jövedelemtermelő ügyletek során.
- **A SZABADALMI INFORMÁCIÓ MEGKÖNNYÍTI A TECHNOLÓGIAÁTADÁST ÉS A BEFEKTETÉSEKET**

A *quid pro quo* a szabadalom megadásáért cserébe a találmány teljes feltárása. Ebből következően **a nyilvános és az interneten kereshető szabadalmi adatbázisok a műszaki információ gazdag forrásai**, amelyek felhasználhatók, feltéve, hogy ezzel nem követnek el szabadalom-bitorlást. A szabadalmi adatbázisok a potenciális licenciadók és üzleti partnerek felkutatására is használhatók. Jelentések szerint az Egyesült Államokban működő vállalatok 67%-a olyan technológiai vagyonnal rendelkezik, amelyet nem hasznosítanak (ennek értéke a becslések szerint 115 milliárd és egytrillió USD között van). Megközelítőleg 100 milliárd USD értékű elfekvő tőkét jelentenek a parlagon heverő találmányok a nagy cégek szellemi tulajdoni portfóliójában. Ahelyett, hogy engedné a találmány fenntartási költségeit felhalmozódni, a vállalat e találmányokat kiárúsíthatja, vagy azokra hasznosítási engedélyt adhat (lásd: **T**).

τ AZITHROMYCIN – A VILÁG EGYIK LEGKERESETBEBB ANTIBIOTIKUMA HORVÁTORSZÁGBÓL

Az egyik legjövődolmezőbb horvát vállalatra és Közép-Európa egyik legnagyobb gyógyszergyárára, a Plivára széles körben úgy tekintenek, mint e térség első, hazai talajon felnövekedett nemzetközi vállalatára. Az egykor a fennmaradásért küzdő vállalat sorsában látványos fordulópont következett be, miután kifejlesztette napjaink egyik legjövődolmezőbb antibiotikumát, az azithromycint. A Pliva által 1980-ban szabadalmaztatott gyógyszerre a Pfizer kapott hasznosítási engedélyt, amely azt Zithromax™ néven hozta forgalomba. 2001-ben a Zithromax™ értékesítéséből származó bevétel elérte a 1,5 milliárd USD-t. A hasznosítási szerződés alapján kapott kiugró bevétel nagymértékben hozzájárult a Pliva gyors terjeszkedéséhez Horvátországban, Lengyelországban és Oroszországban. Érdekes módon mindehhez az vezetett, hogy a Pfizer tudósai 1981-ben az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalában a szabadalmi dokumentumok között kutatva véletlenül rábukkantak a Pliva szabadalmára.

Forrás: Wall Street Journal (Brüsszel), 1999. március 3., 14. o.

- **A SZABADALMAK ÖSZTÖNZIK A KUTATÁS-FEJLESZTÉST AZ EGYETEMEKEN ÉS A KUTATÓINTÉZETEK BEN**

Az egyetemeken folyó, államilag finanszírozott kutatás és a szellemi tulajdon között létrejött kapcsolat sokszor rendkívül dinamikus. Az ezen intézmények által folytatott K+F tevékenység olyan találmányokat eredményezhet, amelyek hasznosítási szerződések révén számukra komoly bevételeket hozhatnak. A hasznosítási engedélyek által jövedelemre szert tevő egyetemeken újabb K+F projekteket finanszírozhatnak, és tovább erősíthetik elsődleges küldetésüket: az oktatási tevékenységet. Így a kutatóintézetek, illetve az egyetemeken a dinamikus innovatív tevékenység középpontjává válnak. E környezet kedvező makrogazdasági hatásokat eredményez, így például csökkenti az agyelszívást, pénzügyi támogatást biztosít az oktatás számára, és előmozdítja a világszínvonalú kutatásokat.

A fejlődő országokban a kutatási programokat elsősorban az állam vagy az egyetemek finanszírozzák (amelyek többsége maga is köztulajdonban van), de ez a finanszírozási rendszer sokszor nem kielégítő. A K+F-re fordított összes kiadás százalékos aránya a fejlődő államokban folyamatosan csökken. Ígéretes megközelítési mód a hazai befektetések növelésére a közvetlen külföldi tőkebefektetés, valamint a helyi kutatóintézetek, illetve egyetemek és a magánszektor közötti partnerség kialakítása. Többek között az ilyen befektetéseket és a hasznosítási célú vállalkozásokat is ösztönzik a szellemi tulajdon fokozott védelmét biztosító jogszabályok, továbbá a jogszabályok és politikák annak érdekében történő módosítása, hogy megkönnyítsék **az egyetemek és a kutatóintézetek által kidolgozott technológiák magánszektor általi hasznosításának engedélyezését.**

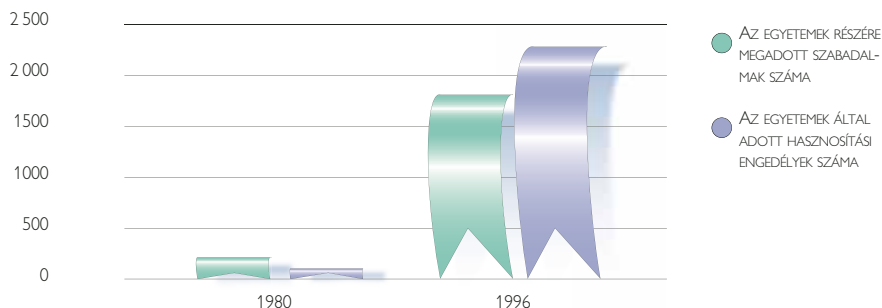

Az ilyen jogszabályok és politikák az egyetemek és közintézetek számára lehetővé teszik a szabadalmak megszerzését, magáncégek részére kizárólagos vagy nem kizárólagos hasznosítási engedély adását, valamint a hasznosításból származó bevételek felhalmozását.

Az Amerikai Egyesült Államokban például az 1980. évi Bayh–Dole-törvény lehetővé tette az egyetemek és a kisvállalkozások számára, hogy a szövetségi finanszírozással létrehozott, általuk kiválasztott találmányok feletti jogosultságot megszerezzék, és közvetlenül bekapcsolódjanak a hasznosítás folyamatába. Ez az új politika lehetővé tette továbbá az egyetemek új találmányai hasznosításának engedélyezését az azokat hasznosítani kívánó vállalkozások részére. A törvény ezáltal elősegítette az egyetemek és az ipar közötti technológiaátadások számának tekintélyes növekedését (lásd: **II**).

II

TECHNOLÓGIÁÁTADÁS AZ AMERIKAI EGYETEMEKTŐL AZ IPAR RÉSZÉRE – AZ 1980. ÉVI BAYH-DOLE-TÖRVÉNY HATÁSA

- **A SZABADALMAK AZ ÚJ TECHNOLÓGIÁK ÉS ÜZLETI VÁLLALKOZÁSOK KATALIZÁTORAIKÉNT HATNAK**

A szabadalom igen hatékony eszköz az új technológiák és iparágak kialakulásának ösztönzésére. A biotechnológia például a szabadalmi rendszer nélkül nem fejlődhetett volna arra a szintre, ahol ma áll (lásd: π).

π

DR. REDDY SIKERE INDIÁBAN

Dr. K. Ajni Reddy egy gyógyszerészeti vállalatot alapított Indiában, amely gyorsan terjeszkedett, hogy kiváló minőségű és olcsó gyógyszerekkel lássa el a piacokat világszerte. A Dr. Reddy Kutatási Alapítványt (DRF) 1993-ban hozták létre új gyógyszerterápiák feltalálása céljából. Sikereit jelentős részben a szabadalmi oltalomnak tulajdonítja, amelynek révén nemzetközi szinten hasznosíthatja és hozhatja forgalomba új gyógyszereit, és adhat azokra hasznosítási engedélyt. Az alapítvány valamennyi találmányára számos országban szabadalmi bejelentést nyújtott be, ideértve 31 termék szabadalmi bejelentést az Amerikai Egyesült Államokban, amelyből 17-re már meg is adták a szabadalmat. Indiában 110 eljárás és termék szabadalomra vonatkozó bejelentést nyújtottak be. Mivel a szabadalmi oltalom nélkülözhetetlen a DRF tevékenységéhez, a DRF létrehozta saját szellemivagyon-kezelő egységét, hogy az foglalkozzon az alapítvány világszerte tett szabadalmi bejelentéseivel és szabadalmi stratégiai ügyeivel.

A gyógyszerészeti és biotechnológiai kutatás globális jellegéhez igazodva a világ különböző részeiből – köztük az új gazdasági „erőművekből”: Brazíliából, Indiából, Kínából, Kubából, a Koreai Köztársaságból és Szingapúrból – származó vállalatok társulásokat hoztak létre (lásd: σ).

σ BIOBRÁS – BIOTECHNOLÓGIAI VEGYESVÁLLALAT ÉS EGYETEMI KUTATÁS BRAZÍLIÁBAN

Biobrás a braziliai Minas Gerais Szövetségi Egyetem független kis laboratóriuma volt, amikor megkezdte enzimgyártó tevékenységét az amerikai székhelyű New England Enzym Centerrel megkötött hasznosítási szerződés alapján. 1977-ben a brazil egészségügyi minisztérium segítségével a Biobrás vegyesvállalati szerződést kötött a szabadalom jogosultjaival és a nemzetközi gyógyszergyárral, az Eli Lillyvel állati inzulin gyártására és forgalomba hozatalára Brazíliában. Az együttműködési szerződés részeként a Biobrás szakembereit az Eli Lilly képezte ki mind a K+F-re vonatkozó, mind pedig az igazgatási és marketingismeretek tekintetében. Hat év elteltével, mire az Eli Lilly partnercéggel kötött szerződés megszűnt, a Biobrás egy csúcstechnológiát alkalmazó, jelentős inzulingyártó céggé nőtte ki magát. Azóta a Biobrás – a kutatás iránt is elkötelezetten – áttörést hozott ezen a területen. A vállalat jelenleg egyike annak a négy gyógyszergyártó vállalatnak (és az egyetlen nem nemzetközi vállalkozás), amely az emberi rekombináns inzulin előállításához szükséges technológiával és kapacitásokkal rendelkezik. A technológiát a Braziliai Egyetemmel együttműködésben a Biobrás fejlesztette ki, és ezt követően Brazíliában, Kanadában, Európában és az Amerikai Egyesült Államokban szabadalmaztatta.

Forrás: Biobrás (www.uol.com.br), USPTO és pharmalicensing.com

- **A VÁLLALKOZÁSOK FELHALMOZZÁK ÉS FELHASZNÁLJÁK A SZABADALMAKAT A HASZNOSÍTÁS, A VEGYESVÁLLALATOK LÉTREHOZÁSA ÉS MÁS JÖVEDELEMTERMELO ÜGYLETEK SORÁN**

A vállalatok – a nemzetközi cégektől a kis- és középvállalkozásokig (a kvv-
kig) – **a szellemi vagyon felhalmozása és a szellemitulajdon-
hasznosítási ügyletek révén előnyökre tehetnek szert.**

Ez a tevékenység előmozdítja a piaci versenyt, és a cégek számára jövedelmező üzleti lehetőségeket kínál, ami munkahelyteremtést, munkaerőképzést és humánerőforrás-fejlesztést tesz lehetővé, biztosítja a szükséges árukat és szolgáltatásokat, valamint növeli a vállalati és az egyéni jövedelmeket.

Napjainkban nem annyira a bírósági pereskedés, mint inkább a licenciadás – a szellemi vagyon megosztása és terjesztése – jelenti egyre inkább a szabadalmak raison d'être-jét. A licenciadás igen jövedelmező lehet. Az IBM 1,7 milliárd USD bevételt könyvelhetett el 2000-ben csak a szabadalmi hasznosítási engedélyekből, míg a Texas Instruments 500 millió USD jövedelemhez jutott. Világviszonylatban a szabadalmi hasznosítási engedélyekből származó összbevétel az 1990-ben elért 10 milliárd USD-ről 2000-re 110 milliárd USD-re növekedett. Ezek a figyelemre méltó adatok nem szabad, hogy azt a benyomást keltsék: a technológiai hasznosítási engedélyek kizárólag a nemzetközi nagyvállalatok vagy a legsikeresebb kutatóintézetek céljait szolgálják. A szabadalmi vagyonnal rendelkező kis- és középvállalkozások szintén részt vehetnek a szabadalmakra épülő üzleti kapcsolatokban. Mindazonáltal, egy szabadalmi vagyonnal nem rendelkező kis- és középvállalkozás csak a piacralépésének gyorsaságából származó előnyben, minőségi szolgáltatás nyújtásában vagy más egyéb tényezőkben bízhat. Ez egyaránt igaz a fejlett és a fejlődő országokban.

MIÉRT FONTOSAK A SZABADALMAK A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKNAK?

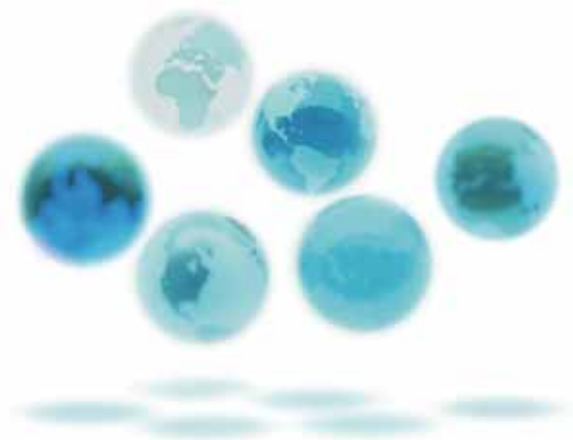
Foglalkozni kell az olykor-olykor hangoztatott véleménnyel, hogy a szellemi tulajdon egyéb formáival ellentétben a szabadalmak a fejlődő országok számára a műszaki fejlettség alacsony foka miatt csekély jelentőségűek. Néha azzal érvelnek, hogy a szerzői jog, a védjegy és a földrajzi árujelző hasznos és megfelelő lehet ugyan a fejlődő országok számára, ez azonban nem mondható el a szabadalmakról, kivéve persze azt az esetet, amikor a fejlődő országoknak azért kell szabadalmi oltalmat kínálniuk, hogy a közvetlen külföldi tőkebefektetéseket az országba vonzzák. A szabadalmi rendszer bírálói azt vallják, hogy a szabadalmaknak akár káros hatása is lehet a fejlődő országok gazdaságára, hiszen lehetővé teszik a jogosultak számára, hogy a piacok és az árak felett ellenőrzést gyakoroljanak.

Ezek az elképzelések – nevezetesen, hogy a szabadalmak a fejlődő országok számára nem fontosak, illetve nem egyeztethetők össze gazdasági célkitűzéseikkel – nem állják meg a helyüket, mivel azt a benyomást keltik, hogy el lehet utasítani a nemzetközi szabadalmi rendszert, és még így is elérhető gazdasági fejlődés. Ez tévedés, mivel a szabadalmak valamennyi ország számára a gazdaságpolitika nélkülözhetetlen részét képezik, függetlenül gazdasági fejlettségük szintjétől.

Napjainkban a fejlődő országok különböző mértékben ugyan, de megfelelően veszik igénybe a szabadalmi rendszert annak érdekében, hogy a gazdasági fejlődés optimális szintjét elérjék. ■ A fejlődő országok kormányainak és döntéshozóinak szerepe döntő annak meghatározásában, hogy ezek az országok a gazdasági fejlődés érdekében milyen hatékonyan használják ki a szabadalmi rendszerben rejlő lehetőségeket egy proaktív szabadalmi politika végrehajtása révén.

A PROAKTÍV SZABADALMI POLITIKA

A szabadalom intézményének a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében történő igénybevételéhez olyan proaktív szabadalmi politikára van szükség, amely szorosan kapcsolódik a gazdaság fejlesztéséhez. Szingapúr és a Koreai Köztársaságnak a szabadalmi politikában szerzett tapasztalatai is a proaktív megközelítés fontosságát támasztják alá. A nemzeti politikákat és a proaktív szabadalmi politikát úgy kell kialakítani, hogy azok támogassák a szabadalomhasznosítási ügyleteket, a vegyesvállalatokat és a stratégiai megállapodásokat, mivel ezek segíthetik elő a nemzeti találmányok létrejöttét, és vonzhatják a közvetlen külföldi tőkebefektetéseket. A proaktív szabadalmi politika révén megvalósuló közvetlen külföldi tőkebefektetéssel és technológiaátadással párhuzamosan az egyetemek és a kutatóközpontok által végzett kutatás-fejlesztési tevékenység ösztönzése szintén lökést adhat a nemzeti tudásfejlesztésnek, és ezúton biztosítható a nemzeti innovációs körforgáshoz szükséges „üzemanyag”. Ha megfelelően bánnak velük, a **szabadalmak a nemzeti innováció, a kutatás-fejlesztés, a termékfejlesztés és a vállalati ügyletek hatékony mozgatórugói**, amelyeknek kedvező a makro- és mikrogazdasági hatása.

VÉDJEGYEK

A védjegyek értékes makrogazdasági funkciót töltenek be azzal, hogy azonosítják a termékek és a technológiák eredetét, és ezáltal fokozhatják a fogyasztói döntésekhez szükséges kiszámíthatóságot. Az egyéni vállalkozások értékesítési stratégiájában is nagy szerepet játszanak. A védjegyek legelterjedtebb alkalmazási módja a termékértékesítést elősegítő fogyasztói reklám, azonban a **védjegyhasználat egyre kifinomultabb és változatosabb.**

A védjegyek elősegítik a vásárlói hűség megszilárdítását. A felmérések azt mutatják, hogy a korábbi vásárlók megtartása legalább olyan mértékben hatékony a jövedelemszerzés terén, mint az új vásárlók megnyerése: „Az elpártolások számának pusztán 5%-kal történő csökkentése az egyik bank fiókhálózatánál 85%-os, egy biztosítási ügynökségnél 50%-os, egy gépjárműveket szervizelő láncnál pedig 30%-os profittöbbletet eredményezett.” A termékértékesítések támogatásán és a vásárlói hűség megszilárdításán túl a védjegyek elősegítik a jogosult számára a jövedelmezőség növekedését, a tisztességtelen verseny ellen való fellépést, a piaci részesedés növelését és fenntartását, az egyes termékek megkülönböztetését, új termékcsoportok bemutatását, a bevételszerzést licencdíjakból védjegyhasználati programok útján, stratégiai társulások és piaci szövetségek támogatását, valamint a pénzügyi ügyletekben a vállalatértékelés helytállóságát.

A védjegyek a franchise egyik alapelemét képezik. A Nemzetközi Franchise Szövetség felmérése alapján az Amerikai Egyesült Államok kiskereskedelmének egyharmada franchise, ideértve az olyan cégek értékesítéseit is, mint például a McDonald's, a Coca-Cola, a General Motors és a Re-Max. A védjegyek tudatos hasznosítása a franchise révén számos országban hatékony üzleti modellnek bizonyul (lásd: δ).

A © Vegemite engedélyével

A Nando's Group Holdings Ltd engedélyével

8 NANDO'S, EGY DÉL-AFRIKAI MÁRKA SIKERTÖRTÉNETE

Johannesburgban, a helyi portugál közösség szívében a csirkét egy jól őrzött titkos recept alapján készítették. 1987-ben Fernando Duarte és a barátja, Robert Brozin Nando's nével közös céget alapítottak, amely napjainkban egy gyorsan növekvő étteremlánc közel kétszáz kiskereskedelmi egységgel Afrikában, Ausztráliában, Kanadában, Egyiptomban, Izraelben, Malajziában, Szaúd-Arábiában és az Egyesült Királyságban. A Nando's nével fémjelzett vállalat tekintélyes nemzetközi hímevet és goodwillt szerzett, a név könnyen és megkülönböztetést biztosítva kapcsolható össze a csirkét értékesítő gyorséttermekkel, olyannyira, hogy a vállalat ma már a „Nando's” szóhoz kapcsolódó lajstromozott védjegyeket tartalmazó, kiterjedt nemzetközi portfólióval rendelkezik. A „Nando's” márka ereje lehetővé tette a vállalat számára azt is, hogy más üzletágakban is terjeszkedjen, mint például a Nando's márkanével ellátott kiskereskedelmi termékek és reklámcikkek értékesítése. „A gyorséttermek közül feltehetően a legnagyobb, nem amerikai világmárkák egyike vagyunk. Rengeteg dél-afrikai vállalat vásárolt meg világmárkákat, azonban senki nem választott dél-afrikai márkát és lépett ki azzal a nemzetközi piacra. Ez az, amit szeretnénk megvalósítani.” – mondta Brozin úr.

A Nando's cég 2000 márciusában doménnév-kalózkodás (cybersquatting) miatt kérelemmel fordult a WIPO Választottbírói és Vitarendezési Központjához az ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) által elfogadott, általános, legfelsőbb szintű domének esetén alkalmazandó egységes vitarendezési eljárás (UDRP) lefolytatása céljából. Az alperes, egy kaliforniai székhelyű cég regisztrálta a „nandos.com” és a „nandoschicken.com” doménneveket, ezt követően pedig felajánlotta a Nando's cégnek a doménnév-használati szerződés megkötését, illetve a doménnevek megvásárlásának lehetőségét. Az eljáró tanács a Nando's javára döntötte el az ügyet, és kötelezte az alperest a doménneveknek a jogosult részére történő átengedésére.

Forrás: Nando's International Limited és Financial Times (London)

A védjegyhasználat sokoldalúságát a marketing területén jól példázza a J. K. Rowling által írt népszerű gyermekkönyvsorozatban szereplő Harry Potter-karakter használatának engedélyezése. A műre vonatkozó, területi korlátozás nélküli kereskedelmi jogokat megszerző Warner Brotherst meglepetésként érte minden idők egyik legsikeresebb filmbemutatója. A „Harry Potter és a bölcsek köve” című film ugyanis megközelítőleg 93,5 millió USD bevételt hozott bemutatásának első három napja alatt. A Warner Brothers felosztotta a használati engedélyből származó jogokat számos üzleti partnere, illetve licenciavevője között: a Hasbro megkapta a játékkártyák és a fiataloknak kifejlesztett elektronikai játéktárgyak forgalmazási jogait, a versenytárs Mattel a játékok gyártási jogát, egy másik cég a „mindenízű draszté” előállításának jogát; az Electronic Arts – egy kaliforniai szórakoztatászoftver-ipari cég – lett jogosult a Harry Potter-karakter felhasználásával számítógépes játékok előállítására, a Coca-Cola pedig a film forgalmazásával kapcsolatos egyéb jogokat szerzett meg. A szerződések ilyen összetett hálózatának összefüggéseiben a védjegyhasználati szerződés a „márkakiterjesztés” és a közös marketing egyik megvalósítási módjává válik, amelynek révén az egyes termékek az adott karakter népszerűségének erősítésével elősegítik a többi termék értékesítését.

Ahogy a technológia egyre nagyobb szerepet kapott az üzleti életben, a védjegyhasználat módjai megváltoztak és egyre bonyolultabbakká váltak. Így például ahhoz a biztonsági követelményeknek való megfelelésre, a műszaki előírások teljesítésére vagy az összetett műszaki rendszerek közötti interoperabilitásra való utalás társult. Egy másik technológia-vezérelte folyamat: az internet tömegessé válása számos, nehezen megoldható problémát vetett fel a védjegyek és a doménnevek közötti kapcsolatot illetően.

Egyes védjegyek világszerte ismert „kulturális ikonokká” váltak, hiszen a védjegyek használata az üzleti életben szokásos márkanévi funkciót meghaladva egyének, jótékonyági szervezetek, valamint egyedi jellegzetességeiket megismertetni kívánó nemzetek eszköze is lett. Példaként említhető Reykjavik híressége, Björk, aki friss és szokatlan – Izlandra jellemzőnek mondott – arculatot jelenít meg. Hasonlóképpen, a Kínai Olimpiai Bizottság újraterveztette az olimpia jelképét, hogy abban megjelenjen a tai csi egyik alapvető mozdulata, Spanyolország pedig a napos „España” logó használatával mozdítja elő a turizmust.

A védjegyek olyan hatékony üzleti eszközök, amelyek a termékekről, technológiákról, kultúrákról és egyénekről határozott és egyértelmű üzenetet közvetítenek. A szabadalmakkal és a szerzői joggal ellentétben a védjegyek korlátlan időre megújíthatók, így igen fajsúlyos szellemi vagyonnak minősülnek. A védjegyeket akkor lehet a leghatékonyabban kihasználni, ha olyan átfogó üzleti és marketing-stratégiába illeszkednek, amely kiterjedhet a szellemi tulajdon más megjelenési formáira és a húzótermékeket felölelő licencia- és értékesítési ügyletekre. Veszíthetnek azonban értékükből, ha a velük azonosítható termékek és technológiák elmaradnak a fogyasztók várakozásaitól.

FÖLDRAJZI ÁRUJELZŐK

Egy földrajzi árujelző – a védjegyhez hasonlóan – üzenetet közvetít. A potenciális vásárlókkal azt közli, hogy az adott termék egy meghatározott helyen készült, és olyan vonzó tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek kizárólag e helynek tulajdoníthatók. **A földrajzi árujelzők stratégiai eszközökként használhatók a regionális és nemzeti vállalkozások reklámozására.**

Egy régió különleges tulajdonságai a fogyasztó szemében határozottabb formát ölthetnek, ha a régióbeli közösség és annak tagjai egy meghatározott földrajzi árujelző használata tekintetében kizárólagos jogokat élveznek. A védjegyekhez hasonlóan a földrajzi árujelzőknek egy adott termék vonatkozásában erőteljes a marketingben játszott szerepe, és – mivel lényegét tekintve közös tulajdonban vannak – kiváló eszközt jelentenek mind a régió, mind pedig az adott közösség gazdasági fejlesztésében.

A mexikói tequila története jól mutatja a földrajzi árujelzők stratégiai hasznosítása révén elérhető sikereket (lásd: Υ).

Y TEQUILA: CSAK OTT, AHOL AZ AGÁVÉ NŐ

A tequila egy mexikói ital, amely az idők folyamán határozott „egyéniséget” szerzett, amit gyakran kiemel az üveg kialakítása sajátos mexikói jelképek felvonultatásával. Kevés ember tudja azonban, hogy a tequilát csak Mexikó egy meghatározott részén termelik, ahol fő nyersanyaga, a kaktuszszerű agávénő, valamint az sem ismert, hogy a „Tequila” földrajzi árujelzőként oltalomban részesül egy 1977-ből származó elnöki rendelet alapján. E jogszabály értelmében a „Tequila” elnevezés kizárólag öt mexikói államból származó szeszesital tekintetében használható, amely államoknak kizárólagos joguk van a termék előállítására. Napjainkban a tequilát világszerte elismerik. Mivel ez a kifejezés sok országban földrajzi árujelzőként oltalomban részesül, a piaci versenytársak számára megtiltható a nem a meghatározott mexikói területen előállított vagy a nem az irányadó mexikói jogszabályoknak megfelelően készített ilyen elnevezésű más szeszesital forgalmazása. A „tequila” kifejezés például eredetmegjelölésként oltalomban részesül az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozásra vonatkozó Lisszaboni Megállapodás (a WIPO által gondozott nemzetközi megállapodás) alapján. A tequila értékesítését előmozdította, hogy a termelők a termékminőséget garantálni tudták, valamint képesek voltak megakadályozni az elnevezés más összetevőkből előállított termékeken való használatát, ami a jóhírnév sérelmét és a fogyasztók megtévesztését eredményezhette volna.

Forrás: Tequila Szabályozási Tanács

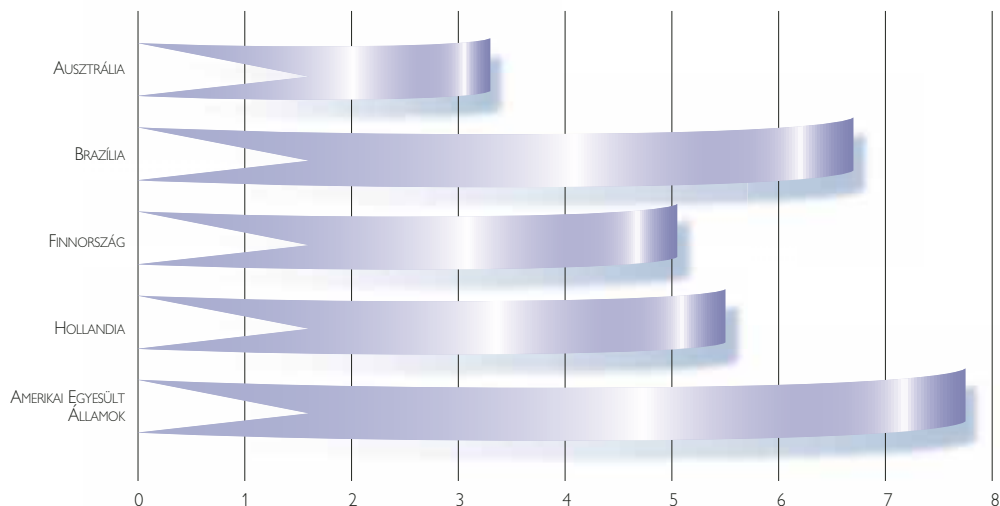
A SZERZŐI JOG ÉS A KULTURÁLIS IPAR

A szerzői jog olyan jogterület, amely az eredeti szerzői művek – úgymint könyvek, festmények, építészeti és zeneművek vagy számítógépi programok – számára biztosít védelmet. **Az ilyen művek részére biztosított jogi védelem nemcsak a kulturális ipar, hanem a számítógépi programokra és más technológiákra épülő, műszaki irányultságú vállalatok fejlődését és virágzását is lehetővé teszi.**

Néhány statisztikai adat képet adhat a szerzői joghoz kapcsolódó iparágak méretéről (lásd: Σ). Az Amerikai Egyesült Államokban 2001-ben az összes szerzőijog-alapú iparág hozzávetőlegesen 791,2 milliárd USD becsült értékű bevételt hozott a gazdaságnak, ami a bruttó nemzeti össztermék (GDP) közel 7,75%-át adja.

Σ

AZ ÖSSZES SZERZŐIJOG-ALAPÚ IPARÁG HOZZÁJÁRULÁSA
A BRUTTÓ NEMZETI ÖSSZTERMÉKHEZ (SZÁZALÉKOS
ARÁNY)

A zeneművekről szóló, itt következő rövid ismertetés jól illusztrálja, hogy a szerzői jog és az ahhoz kapcsolódó jogok hogyan járulnak hozzá a kulturális ipar működéséhez. A zeneipar üzleti modelljének alapjául szolgáló folyamat egy dallal, pontosabban egy zeneművel kezdődik. A zeneművön fennálló szerzői jogok jogosultjának, illetve jogosultjainak a dalszövegíró vagy a zeneszerző minősül a rögzítés pillanatában, vagyis amikor a művet fizikai hordozón „rögzítik” akár kotta, akár analóg vagy digitális hangfelvétel formájában. Az alkotással, illetve a rögzítéssel – a nemzeti szabályozástól függően – automatikusan, további alaki követelmények nélkül keletkezik a szerzői jogi védelem. A szerzői jogi védelem ötletes felhasználási módjait a következő példa kiválóan mutatja (lásd: η).

η BOWIE-KÖTVÉNYEK

A híres angol zenész, David Bowie több mint harmincéves pályafutása során több száz zeneművet írt, adott elő és rögzített hangfelvétel útján. E zeneművek felvételei és más művészek által megvalósított feldolgozásai folyamatos bevételi forrást jelentettek számára, ami feltehetően a jövőben is így marad. Egy kreatív brókerügynökség, a Pullman Group lehetőséget látott e zeneművek „értékpapírosításában” mint jövedelemtermelő tőkében. Felhasználási engedéllyel 55 millió USD-ért megszerezte Bowie zeneműveivel kapcsolódó szerzői jogait. Ezt követően egy olyan visszafizetésre és profitra épülő üzleti modell alapján értékesített kötvényeket befektetők számára, amely a zeneművekből származó bevételt a befektetések biztosítékaként és a visszatérítés forrásaként használta fel. Mind ez ideig a helyzet igen nyereséges, amelyben Bowie azonnali jövedelemhez jutott a több évre előre tervezett szerzői jogdíjak alapján. A Pullman Groupnak díjakat fizettek, és a jövőben is részesedik e kreatív üzleti modell nyújtotta bevételeiből. A befektetők pedig befektetéseikből az átlagosnál jóval magasabb hozamhoz jutnak. Az egész ügylet biztosítéka – egy igen kreatív megoldás révén – a kimutatott szellemi vagyont.

Forrás: <http://www.pullmanco.com>; Global Finance, 1999. november

A SZERZŐI ÉS A SZERZŐI JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGOK KÖZÖS KEZELÉSE

Az egyéni szerzőnek igen nehéz figyelemmel kísérenie műve – például rádióban vagy televízióban történő – felhasználását. Emiatt egyes országokban különleges szervezetek (ún. közös jogkezelő szervezetek) működnek annak érdekében, hogy ezt a feladatot ellássák, és hogy biztosítsák azt, hogy a szerzők hozzájussanak a műveik felhasználása után járó jogdíjakhoz. Ezek a szervezetek elősegíthetik például a helyi kultúra fejlődését azáltal, hogy a helyi művészeknek az őket megillető szellemi tulajdon alapján jövedelmet biztosítanak, amikor a zenéjüket belföldön vagy külföldön játsszák. Az így szerzett bevétel jelentős összeget tehet ki, és számottevően hozzájárulhat az adott ország bruttó nemzeti össztermékéhez (GDP).

SZERZŐI JOGOK ÉS A TECHNOLÓGIAI VÁLTOZÁS

A médiával, az információval és a távközléssel összefüggő új technológiák bevezetése és fejlesztése – mint például a videomagnó a hetvenes évek végén, a digitális forradalom a nyolcvanas években és az internet a kilencvenes években – folyamatosan próbára tette mind a szerzői jogi törvényeket, mind a kulturális ipart, és azokat a közösségeket is, amelyek ezek égisze alatt működnek és gyarapodnak.

Amikor a CD elsöpörte a bakelitlemezeket és a kazettákat, lehetőséget adott a zeneipar számára az eddig megjelent albumok CD formájában való ismételt eladására. Napjainkban hasonló folyamat zajlik a digitális formában megjelenő audiovizuális termékek piacán. Az új DVD-k viszonylag alacsony áron jó minőséget biztosítanak, és a fogyasztók teljesen új generációja vásárol ilyen hordozón audiovizuális termékeket, ideértve számos, korábban értékesíthetetlennek hitt terméket is. Mindazonáltal, a DVD-k tartalma könnyen másolható, az internetre feltehető, és a milliós nagyságrendben, jogosulatlanul készített másolatok ily módon kalózkodás tárgyát képezhetik.

Az E.M.I. Group engedélyével

A Sony (overseas) S.A. engedélyével

Az audiovizuális iparban erős törekvések indultak az ilyen tevékenységek megelőzésére, illetve – bekövetkezésük esetére – azonnali megállítására, valamint polgári jogi vagy büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazására a felelősökkel szemben. A műszaki intézkedések, mint például a kódolás, nélkülözhetetlen eszközei a digitális szerzőijog-sértések megfékezésének. Ez a magyarázata annak, hogy a WIPO Szerzői Jogi Szerződése és a WIPO előadásokról és hangfelvételekről szóló Szerződése, amelyek a legújabb nemzetközi szerződések a szerzői jog és az ahhoz kapcsolódó jogok területén, **olyan különös rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek tiltják a szerzői művek védelmét biztosító műszaki intézkedések kijátszását.**

A zene területén az MP3-technológia megjelenése lehetővé tette a zenei fájlok tömörítését, amelyek ezáltal lényegesen kisebb helyet foglalnak el, könnyedén feltölthetők az internetre és letölthetők onnan, továbbá egyszerűen tárolhatók mobil eszközökön is. Az ilyen technológiák egyszerű használata révén a fájlok letölthetőek és másolhatóak a zeneművön fennálló szerzői jogok jogosultjának tudomása vagy hozzájárulása nélkül, ami egyaránt sérti a szerzői jogi szabályozás szellemét és betűjét (lásd: λ).

A NAPSTER-ÜGY: KALÓZKODÁS AZ INTERNETEN

Az Egyesült Államok kilencedik kerületi fellebbviteli bírósága 2001. február 12-én mérföldkőnek számító ítéletet hozott a kiemelt jogesetnek számító *A&M Records, Inc., et al.* kontra *Napster, Inc.*-ügyben, amelyben elutasította a Napster tisztességes felhasználásra alapított védekezését. A Napster egy igen sikeres zenei fájlcserélő honlap és program volt (10 000 letöltés/másodperc), amely a szerzői jog által védett zeneműveket használt fel a jogosultak engedélye nélkül. Ez tehát egy jogszabálysértő ügyleteken alapuló vállalkozás volt, amely azonban érdekes módon a zeneiparban új üzleti modellek kialakulását segítette elő.

HAGYOMÁNYOS TUDÁS

A hagyományos tudást – ezen általánosságban az ipari, tudományos, irodalmi vagy művészeti területeken végzett szellemi tevékenységből származó olyan innovációt és alkotásokat értve, amelyek a hagyományokon alapulnak – a szellemi tulajdonnal foglalkozók tábora egészen a közelmúltig jórészt figyelmen kívül hagyta. Napjainkban azonban egyre elfogadottabb az a felismerés, hogy a **hagyományos tudás gazdasági értéke a szellemi tulajdon által tovább növelhető.**

A hagyományos tudás birtokosai kezdik felmérni azt, hogy az üzleti életben miként lehet a leghatékonyabban hasznosítani a hagyományos tudás gyakorlati alkalmazásait, felhasználva a szellemi tulajdon különböző megközelítési módjait, ideértve a szabadalmi, a védjegy- és a szerzői jogi jogszabályokat (lásd példaként: **X**). Csak mert egy termék, egy technológia vagy egy mű egy közösséget illet, vagy hosszú idő óta létezik, még nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy szellemi tulajdonként kezeljük. Mindenféle szellemi tulajdon egy korábbi találmányhoz, tudáshoz vagy alkotókészséghez kapcsolódik. Gyakran egy régebbi technológia továbbfejlesztése értékes új találmányok létrehozásához vezet, vagy egy ősi művészeti hagyomány eredményeként új művek születnek. Ezeket a kérdéseket a WIPO a szellemi tulajdonnal, genetikai forrásokkal, hagyományos tudással és folklórral foglalkozó kormányközi bizottsága tárgyalja meg. Ez a bizottság komoly előrehaladást ért el a hagyományos kultúrák őrzőinek és a hagyományos tudás letéteményeseinek igényei és aggályai és a szellemi tulajdon-védelmi rendszer közötti politikai és gyakorlati összefüggések vizsgálatában.

X AZ ŐSHONOS EREDETET IGAZOLÓ CÍMKE

Az együttes és a tanúsító védjegyek lajstromozása a hagyományra épülő találmányok és alkotások oltalma céljából egyre gyakoribb Ausztráliában, ahol az „*Indigenous Label of Authenticity*” (őshonos eredetet igazoló címke) elnevezésű megjelölést 1999-ben vezették be. Ezt a Belső- és Külső Művészeteket Támogató Nemzeti Társaság hozta létre az Őslakos és Torres-szorosi Sziget Bizottsága (ATSIC) és az Ausztrál Művészeti Tanács támogatásával. Az ilyen, eredetre utaló védjegyek használata hatékony eszköznek bizonyult az Őslakos és Torres-szorosi Szigetek művészete kulturális integritásának fenntartásában, kulturális örökségük és művészetük mind nemzeti, mind nemzetközi megértésének elősegítésében, valamint abban, hogy e közösségek tisztességes és méltányos összegű jövedelemben részesüljenek.

A SZELLEMITULAJDON-JOGOK MEGSZERZÉSÉNEK RENDSZERE

Egy kormányzaton belül a szellemitulajdon-védelmi hivatal az a központi köz-igazgatási egység, amely a szellemitulajdonjog-szerzési és -fenntartási rendszer igazgatásáért felel. A szellemitulajdon-védelmi hivatal létrehozásának és működtetésének gazdasági és társadalmi költségei a közelmúltban a figyelem középpontjába kerültek, minthogy a szellemitulajdon-védelmi rendszer használói a bejelentés benyújtása, valamint a szellemitulajdon-jogok megszerzése és fenntartása költségeinek csökkentését igényelték (lásd: Φ).

A SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI HIVATAL SZOLGÁLTATÁSAI IRÁNTI NÖVEKVŐ KERESLET

A gyorsaság követelménye

Fokozódó igény a határozathozatal gyorsítása iránt a műszaki változásokkal és a termék élettartamának csökkenésével párhuzamosan

Minőségi döntések

A döntések kiszámíthatósága nemzetközi szinten egységesített elvek alapján

Több bejelentés

A bejelentések számának növekedése

SZELLEMI-
TULAJDON-
VÉDELMI
HIVATAL

A szakértelem iránti igény

A vizsgálendő találmányok egyre összetettebbek, nagyobb a kutatás alapjául szolgáló információhalmaz

Mindazonáltal szinte valamennyi szellemi tulajdon-védelmi hivatal pénzügyi megszorításokkal és nehézségekkel küzd a működéséhez szükséges szakképzett munkaerő toborzása és megtartása tekintetében. A korlátozott források problémája különösen a fejlődő országokban súlyos, és ez azt jelenti, hogy ezekben az országokban a szellemi tulajdon-védelmi hivatalok gyakran nem képesek a kívánt szolgáltatásokat nyújtani a szellemi tulajdon-védelmi rendszerek használói számára (lásd: .

EGYES SZABADALMI HIVATALOK ALKALMAZOTTI ÁLLOMÁNYA ÉS KÖLTSÉGVETÉSE

Ország (szabadalmi hivatal)	Alkalmazottak: összesen	Szabadalmi bejelentések (ideértve a PCT-megjelöléseket)	A szellemi tulajdon-védelmi hivatal éves költségvetése (millió USD)
Amerikai Egyesült Államok	4 700	262 787	863
Európai Szabadalmi Hivatal	4 400	121 750	513
Oroszország	2 700	58 532	14,3
Japán	2 500	437 375	844
Koreai Köztársaság	1 002	121 750	120
Svédország	1 000	149 493	69
Ausztrália	830	57 706	42
Mexikó	611	44 721	25,5
Brazília	610	50 866	42
Spanyolország	600	147 889	45,3
Egyiptom	146	1 682	1
Szingapúr	85	44 948	4,9

NEMZETKÖZI ÉS REGIONÁLIS MEGOLDÁSOK

A nemzetközi szabadalmi rendszer létrehozására már mint hosszú távú megoldásra tekintettek, amikor 1970 júniusában a WIPO tagállamai elfogadták a Szabadalmi Együtműködési Szerződést (PCT). Napjainkban időszerűbb, mint valaha, hogy az országok globális és regionális megoldásokat keressenek az erőforrások hatékonyabb kiaknázása, a költségek csökkentése és a felhasználók számára teremtődő értékek növelése érdekében. Az országok élni kívánnak a digitális forradalom adta előnyökkel is, hiszen az lehetővé teszi számukra az együttműködés erősítését, valamint a papír- és költségkímélő gyors információ- és adatcserét.

A WIPO 2001 októberében az egész világra kiterjedő konzultációt kezdeményezett **a nemzetközi szabadalmi rendszer fejlődési irányait megalapozó stratégiai előtanulmány létrehozására.**

A kezdeményezés, amely „WIPO Patent Agenda” néven vált ismertté, megoldást keres mind a hosszú távú problémákra, mind pedig az azonnal jelentkező nehézségekre, mindenekelőtt például azokra, amelyekkel számos szabadalmi hivatal szembesült a túlzott munkateher kezelése kapcsán. A projekt kiegészíti és támogatja a folyamatos munkát a PCT reformja és a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció terén.

A SZELLEMITULAJDON-JOGOK ÉRVÉNYESÍTÉSE

A szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére azért van szükség, mert az emberek nem tartják tiszteletben mások jogait. E magatartásnak számos különböző oka van, a kapzsiságtól kezdve a felismert szükségleteken, a figyelmetlenségen és a szándékos elkövetésen át az ártatlan hibáig. Az ilyen magatartás esetén az elkövetés nagy változatosságot mutat: a védett művek magánhasználat céljából történő jogszerűtlen otthoni másolásától a több százezer illegális másolatot előállító bűnszövetkezetek kereskedelmi méreteket öltő tevékenységéig terjed.

Ha a jogsértő termékek piaci részesedést szereznek (vagy akár egy potenciális piacot tesznek tönkre), kockázatot jelentenek az egészségre és a biztonságra, vagy a befektetések megtérülését bűncselekmények útján hiúsítják meg, a jogérvényesítési eszközök az alapvető érdekek védelmére működésbe lépnek mind az érintett jogosult, mind pedig a köz érdekében. Kormányközi és nemkormányzati szervezetek és ipartestületek – amelyeknek a hatásköre kiterjed a bitorlás és a kalózkodás, valamint ezek hatása különböző vonatkozásainak vizsgálatára – úgy becslik, hogy **a jogsértő, hamisított termékek piaca a világkereskedelem 5-7%-át teszi ki** (lásd: [E](#)).

A BITOROLT ÉS KALÓZTERMÉKEK BECSÜLT ARÁNYA

Szervezet	Becsült érték
Vámügyi Világszervezet	A világkereskedelem közel 5%-a.
Európai Bizottság	A világkereskedelem 5 és 7%-a között, ami 200-300 milliárd euró közötti bevételkiesést jelent évente, és 200 ezer munkahely megszűnését eredményezi világszerte.
Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet	A világkereskedelem több mint 5%-a.

Forrás: <http://www.interpol.int>; Európai Közösségek Bizottsága: „Zöld könyv: A bitorlás és a kalózkodás leküzdése az egységes piacon” (Brüsszel, 1998): 2, lásd http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/intprop/indprop/922.htm; OECD, a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara Hamisítás elleni Irodája: „A hamisítás gazdasági hatása” #DSTI/IND(97)6/REV1 (Párizs, 1998): 5.

A HELYI IPARRA GYAKOROLT HÁTRÁNYOS HATÁS

Az az ország, amelyben a kormányzat egyáltalán nem vagy csak kismértékben tesz a bitorlás és a kalózkodás megakadályozását célzó erőfeszítéseket, **mind az anyagi, mind pedig a szellemi javak tekintetében veszteségeket szenved.**

Például, a jogszerű termékek gyártói olyan országokba helyezik át tevékenységüket, ahol a jogérvényesítés biztosított. Ez a közvetlen külföldi tőkebefektetés, a technológiaátadás és az ahhoz kapcsolható külföldi know-how elvesztését eredményezi. A közvetlen külföldi tőkebefektetés csökkenése ugyancsak megnyilvánul a külföldi bevételek csökkenésében, ami végső soron befolyásolja az ország fizetési mérlegének egyensúlyát is.

Ez a folyamat elvezethet az ország hosszú távú célkitűzéseinek megghiúsulásához. A helyi alkotók, feltalálók, valamint a kis- és középvállalkozások tartanak annak kockázatától, hogy termékeiket jogsértő módon lemásolják és értékesítik, ami megfosztja őket befektetéseik megtérülésétől, akadályozza várható növekedésüket, és kioltja azt az energiát és lendületet, amely az alkotói folyamat lényeges része. Ez az alkotói szellem, amely annyira fontos egy ország jóléte szempontjából, akkor jelentős, ha gyarapszik. Jó példát szolgáltat erre az Amerikai Egyesült Államokban a kaliforniai „Szilícium-völgy” és az indiai Bangalore.

A BITORLÁS ÉS A KALÓZKODÁS TÁRSADALMI KÖVETKEZMÉNYEI

A bitorlás és a kalózkodás társadalmi következményeit személyes érintettségük-nél fogva a művészek, az alkotók és a vállalkozók érzik leginkább.

A gyógyszerek, a repülőgép- és az autóalkatrészek hamisítása káros hatással van a közegészségre és a közbiztonságra. Az Egészségügyi Világszervezet becslése alapján a **világszerte értékesített gyógyszertermékek megközelítőleg 6%-a hamisított.**

Az ilyen értékesítések legnagyobb hányada a fejlődő országokban érhető tetten: egyes afrikai országokban a forgalomba hozott gyógyszerek 70%-a hamisított.

A SZELLEMI TULAJDON KULTÚRÁJÁNAK MEGTEREMTÉSE FELE VEZETŐ ÚT

A WIPO minden szinten megpróbálja ráirányítani a figyelmet a szellemi tulajdon értékeire és kedvező társadalmi hatásaira.

A szellemi tulajdonban rejlő lehetőségeknek a gazdasági, társadalmi és kulturális dinamizmus forrásaként való felismerése a következőket biztosítja:

- a kormányzati tisztviselők és szervek politikájukat, valamint igazgatási és irányítási programjaikat a szellemi tulajdon-jogok tiszteletben tartására és kihasználtságuk optimalizálására figyelemmel alakítják ki;
- a magánszektor – a kis- és középvállalkozásoktól a nemzetközi vállalatokig – kiaknázza a szellemi vagyont, és felismeri a szellemi tulajdon-jogok létjogosultságának értékét az egyre inkább a tudásra épülő iparban és gazdaságban;
- a nyilvánosság megérti a jogszerű áruk és szolgáltatások megvásárlásának előnyeit, fellendítve ezzel a helyi ipart és növelve az adók forrásait.

A szellemi tulajdon kultúrájának hiánya stagnáló vagy hanyatló gazdaságot, az alkotókészség és a találmányosság csökkenését, valamint közvetlen külföldi tőkebefektetéseket, kiszámíthatóságot és megbízhatóságot nélkülöző üzleti környezetet eredményez. A szellemi tulajdon kultúrájának létrehozásához olyan fejlődő országokban, amelyekben még nem alakult ki a szellemi tőke, **proaktív politika szükséges.**

Ez a következőkkel indulhat:

- a szellemi tulajdonra vonatkozó audit a szellemi vagyonnal kapcsolatos helyzet felmérése céljából;
- a tudományos, kulturális, kereskedelmi, gazdasági és oktatási politikához illeszkedő nemzeti szellemi tulajdon-védelmi stratégia előkészítése;
- ösztönzők és juttatások mind a feltalálók és a szerzők, mind pedig a szellemi vagyont fejlesztő és felhasználó társaságok és közösségi szervezetek számára.

Figyelemmel kell lenni minden olyan tényezőre, amely ahhoz szükséges, hogy a szellemi tulajdon kultúrája a növekedéshez gazdag táptalajra leljen: ilyen tényező a humánerőforrás-fejlesztés, az oktatás, a marketing, a korszerű szellemi tulajdon-védelmi hivatal és közigazgatás, a társadalmi szervezetek bevonása, az innováció és a kultúra ösztönzése, szellemi tulajdon az egyetemeken és a kutatóközpontokban, a gyakorlati készségek fejlesztését szolgáló programok létrehozása (mint például a hasznosítás engedélyezésének gyakorlata), megfelelően előkészített jogszabályok és hatékony jogérvényesítés (lásd: β).

β A SZELLEMI TULAJDON KULTÚRÁJÁNAK LÉTREHOZÁSA SZINGAPÚRBAN PROAKTÍV POLITIKÁK FELHASZNÁLÁSÁVAL

Szingapúr felismeri azt a fajta szerepet, amelyet a szellemi tulajdon betölt gazdaságában mind nemzeti erőforrásként, mind pedig a külföldi tőkebefektetés számára vonzó tényezőként. A szellemi tulajdon stratégiai és versenyképes tőkévé való fejlesztése céljából Szingapúr lényegét tekintve proaktív szellemi tulajdon-védelmi politikát követ a magas hozzáadott-értéket megvalósító és a kreatív tartalmat előállító iparágak fejlődése érdekében. A Szingapúri Szellemi Tulajdonvédelmi Hivatal (IPOS) 2000-ben egy fél-autonóm, jogszabályi alapokra helyezett bizottsággá alakult, amelynek feladata többek között a szellemi tulajdon-védelmi rendszer igazgatása Szingapúrban. Az egyik legújabb IPOS-kezdeményezés a szellemi tulajdonra vonatkozó információ biztosítása a közelmúltban elindított SurfIP-n keresztül (<http://www.surfip.gov.sg>), amely a különböző jogrendszerek szabadalmi adatbázisaiban való kutatás, valamint az egyéb műszaki és üzleti források hozzáférhetővé tétele céljából fenntartott szellemi tulajdon-védelmi portál. Ami a szellemi tulajdon-jogok érvényesítését illeti, a belföldi jogérvényesítésért elsődlegesen felelős szerv a Szellemi Tulajdon-védelmi Részleg, amely a Bűnügyi Nyomozóhivatal szakosított bűnügyi osztálya, a vámhatósági jogérvényesítés pedig a Vám- és Adóhivatal feladata. Az oktatás területén Szingapúr az IPOS és a Nemzeti Tudományos és Technológiai Tanács által vezetett társadalmi felvilágosító kampányokat indított, amelyek célja a nyilvánosság figyelmének felhívása a szellemi tulajdon-jogokra. Napjainkban Szingapúr az egyik vezető nemzet a szabadalmi bejelentések benyújtása és egyéb szellemi javak létrehozása tekintetében.

Forrás: Dr. Ng Siew Kuan, Szingapúri Nemzeti Egyetem

A SZELLEMI TULAJDON ADTA HATALOM

A szellemi tulajdon az innováció és az alkotókészség kereskedelmi gyakorlatban való alkalmazása életünk tökéletesítése és gazdagítása érdekében, mind a gyakorlat, mind pedig a kultúra szintjén. Ösztönző erőt jelent, mert támogatja és jutalmazza az alkotókat és a feltalálókat, serkenti a gazdasági növekedést, és előmozdítja a humán erőforrás-fejlesztést.

A szellemi tulajdon olyan erőforrás, amely mindenki számára elérhető. A WIPO előtt álló egyik legnagyobb kihívás, hogy tagállamait támogassa az ezen erőforrás kiaknázásához és a szellemi tulajdon saját népük javára történő kihasználásához szükséges eszközök fejlesztésében és használatában.

A szellemi tulajdon csak olyan kultúrában képes gyarapodni, ahol jelentőségét megértik és elfogadják, és ahol következetesen érvényesített jogszabályokkal védik. A WIPO-nak továbbra is az marad a küldetése, hogy az erős szellemi tulajdon-védelemért és jogérvényesítésért munkálkodjon a szellemi tulajdon életerejének megőrzése érdekében.

